

CHICAGO MODERNİTESİ VE GANGSTER FİLMLERİ

Dilara Balcı Gülpınar

Giriş

Chicago'da yoğunlaşan suç örgütlerini ve öne çıkan çete liderlerinin yaşam öykülerini anlatan gangster filmleri, Amerika'da sesli sinemanın ilk yıllarına denk düşen ekonomik bunalım döneminde popülerlik kazanır. "Gangster" olarak adlandırılan, genellikle göçmenlerden oluşan çete üyeleri, modernitenin karanlık yüzünü gözler önüne sermektedir. 20. yüzyılın başlarında, hızla sanayileşen Amerika'ya dünyanın her yerinden rüyalarını gerçekleştirmek üzere sayısız göçmen akın eder. Fakat bir süre sonra Amerika, nüfus artışını ve kentsel büyümeleri kaldıramayacak duruma gelir. Yanlış politikalar sonucunda, işsizlik, düzensizlik, fakirlik ve barınma sorunları nedeniyle suç örgütlenmeleri artmaya başlar.

Aradıkları refah ortamını bulamayan göçmenler, yabancı bir ülkede yaşamının getirdiği dışlanmışlık duygusuyla ve Birinci Dünya Savaşı sonunda gelişen bireyci psikolojiyle, suça yönelmeye ve yıllarca özlemine çektikleri zenginlik ve gücü yasa dışında aramaya başlarlar.

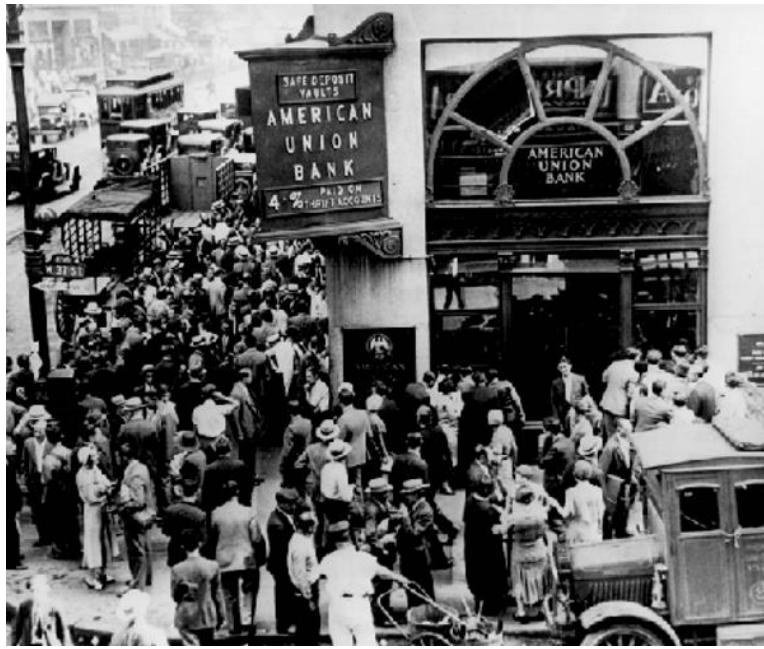
20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan bu siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeler, Chicago'yu mekân olarak seçen gangster filmlerinin odak noktasını oluşturur. Chicago kentinin hızlı büyümesi ve çeteleşmenin büyümeyle doğru orantılı biçimde artması, medyanın ve halkın suçlulara olan büyük ilgisi, gangsterlerin sinemada canlandırılmalarına zemin hazırlar. 1930'lu yıllarda ilgi o kadar güçlüdür ki, prodüktörler sansür ve düzenleme kurallarını ihlâl etmek pahasına ana karakterleri gangsterlerden oluşan suç filmlerinin yapımını destekler. Bu filmler sadece suçluların karanlık, heyecan dolu ve gösterişli yaşamlarını anlatmaları nedeniyle değil aynı zamanda sesli sinemanın ilk örnekleri olmaları nedeniyle seyircinin büyük ilgisini çeker. Düşük bütçeli olmalarına ve aleyhlerindeki güçlü protestolara rağmen stüdyoların kâr etmelerini sağlar.

Büyük Buhran Döneminde Amerika

Amerika'daki ekonomik sıkıntıların temelinde savaş sonunda izlenen yanlış ekonomik politikalar bulunmaktadır. Her ne kadar Birinci Dünya Savaşı döneminde dış satımlar ekonomiyi olumlu yönde etkilemiş olsa da, savaşın sonunda Amerika hızlı ekonomik gelişmenin bedelini ağır şekilde ödemiştir. Savaş ekonomisinin yarattığı refah, savaştan sonra yerini, suç örgütlerinin güç kazanmasının temel sebebi olan ekonomik sıkıntılara bırakır. Bu sıkıntılar 1920 yılında başkan olan Cumhuriyetçi **Warren G. Harding**'in politikalarıyla düzeltilmeye çalışılır. **Harding** başkan olduktan kısa süre sonra gümrük tarifeleri yükseltilir, bireysel vergi indirimleri uygulanmaya başlanır. Amerikan ekonomi ve endüstrisini geliştirmeye yönelik hararetili politika, 1924 ve 1928 seçim dönemlerinde de kabul görmeyi sürdürür (Teksoy, 2005, 182-183).

Öte yandan 1928'de **Herbert C. Hoover**'ın başkan seçilmesinden itibaren yapılan bir dizi yanlış atılım, felakete sebep olacaktır. Gümrük vergilerinin ağırlaştırılması, dış ticarete büyük zarar vermiştir. Satışlar artmış olsa da tarım işçisinin geliri ve mahsulün fiyatı düşüktür ([Amerikan Tarihinin Ana Hatları](#)). Ulusal gelirin üçte biri, nüfusun beşte biri arasında pay edilmektedir. En üst gelir payını alan yüzde birlik kesimin geliri, on yıl içinde yedi kat artmıştır. Kırsal

kesimde kiři başına dūřen gelir ise Őehirdekinin dōrtte birinden azdır. Bunların yanı sıra Ku Klux Klan'ın ırkçı eylemleri artar. Őlkeye giren gōçmen sayısı sınırlandırılmaya başlanır. İşsizlik yavaş yavaş artmaya, ũretim azalmaya başlar (Teksoy, 2005, 182-183). **William E. Leuchtenburg**, ekonomik kriz dōnemini Őu cũmlerle anlatmaktadır: “Ekmek kuyrukları uzadıkça, ũlkenin ruh hali çirkinleşmeye başlamıştı. Temmuz 1931’de 300 işsiz adam Henryetta, Oklahama’da yiyecek satan dũkkānlarda fırtına estirdi. 1932’de 15,000 asker Taylorville, Illinois’e gōnderildi ve [madenlerdeki] eylemler durduruldu. Washington DC’de 3,000 komũnist açlık grevi eylemlerinde bulundular.” (aktaran: Cormack, 1994, 45). Tahsil edilemeyen savaş borçları, azalan dış ticaret, pahalılık, savaş sonrası oluşan bũyũk mal stokları, Őehirlerdeki ani bũyũmeler, hisse senedi alımına teşvik, kredi alımlarında, bireysel borçlarda ve taksitli satışlardaki artış ve dũnya çapında gōrũlen ekonomik istikrarsızlık 21 Ekim 1929’da buhranın başlamasına sebep olur. Hisse senedi fiyatları hızla dũřmeye başlar. Uygulanan tedbirler durumu daha vahim bir hale getirir. ABD’nin yaşadığı bu sıkıntılı dōnem, 1932’de **Franklin D. Roosevelt**’in başkan olup, ekonomiyi dũzeltmeye yōnelik politikalar uygulamasına dek sũrecektir ([Amerikan Tarihinin Ana Hatları](#)).

1930’ların En Popũler Tũrlerinden “Gang” Filmleri

Kriz Hollywood’ta gecikmeli de olsa etkisini hissettirir. 1930’larda kriz sebebiyle Hollywood’ta pek çok stũdyo mali krize uğrar. Warner Bros. Stũdyoları da krizde

zarara uğrayan şirketlerden biri olmasından ötürü -zarar eden diğer şirketler gibi- düşük bütçeli filmler çekerek ayakta kalmaya çalışır (Schatz, 2008, 259). Sesli filmin ilk yıllarında yapım şirketleri, kendine özgü filmler yapmaya başlamıştır. Örneğin; MGM şatafatlı müzikaller çekerken, gangster türünde filmler genellikle Warner Bros. yapım şirketinde çekilmektedir (Karpf, 1973, 257). 1930'lu yıllarda çekilen gangster filmlerinin senaryoları genellikle, gazetelerin birinci sayfalarında içki yasağının sonuçlarıyla ilgili haberlerden esinlenilerek kaleme alınır. Filmlerde -kimi zaman isimler değiştirilse de- çoğunlukla, **Alphonse** (Yaralı Yüz) **Capone**, **Guiseppa Masseria** (Büyük Patron Joe), **Charley** (Şanslı) **Luciano**, **Vito** (Baba) **Genovese**, **William Moretti**, **Joe Adonis** ve **Frank Costello** gibi (Kakıncı, 1993, 24) İtalyan ve İrlanda asıllı çete üyelerin yaşam öykülerine odaklanılır.

Çete üyelerinin göçmen kimlikleri, çocukluklarının gettolarda geçmesi, suçla meyletmeleri, Amerika'nın, özellikle de Chicago kentinin 1920 ve 1930'larda geçirdiği sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi değişimlerle ilişkilidir. Bu nedenle türün filmleri, korku ve dedektif filmlerinden farklı olarak siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimleri ortaya koyan gerçekçi yapımlar şeklinde de düşünülmelidir. Diğer yandan seyirci, filmleri diğer popüler Hollywood filmleri gibi krizin yarattığı ekonomik sıkıntıları unutmak amacıyla izlemektedir. Bir başka deyişle gangster filmleri 1930'ların önde gelen *kaçış* filmlerindedir. Böylece sadece 1931 yılında elliden fazla gangster filmi çekilir ve gösterilir. **Mehmet Öztürk**'e göre:

Gangster sineması kentsel toplumun merhametsiz genel koşullarını spektaküler bir biçimde gösterdi. Filmlerdeki şiddet ise seyircinin şiddetini doğurdu; zira seyirci, filmin kahramanı gangsterin elde ettiği para ve iktidarı kendisi de arzuluyor ve onunla özdeşleşme sürecine giriyordu. [...] Seyirci bir yandan düşsel ve kaygı verici bir gerçek, bir yandan acımasız ve erotik, bir yandan geleneksel erkek tipler ve modernlik, bir yandan karanlık sokaklar ve ışıklı kentler, bir yandan iyi ve kötü adamlardan oluşan zıt manzaralar izliyordu. (2003, 64).

Filmler, 1920'li yıllarda doğan Amerika'nın yasa dışı suç örgütlerini, bu örgütlerdeki ünlü gangsterleri ve onların göz alıcı yaşamlarını anlatırken, kötü üne sahip bu karakterleri yücelten bir tavır sergiler. Bu sebeple, türün filmleriyle anılan yapım şirketleri, özellikle de Warner Bros, politikacılardan, kilise gruplarından, pek çok dernekten ve gruptan ağır suçlama ve protestolar almaya başlar. Örneğin, 1932 yapım *Scarface* filmi (Howard Hawks), **Al Capone**'un hayatını anlatırken onu bir anlamda "kahramanlaştırır".

Al Capone (ortada)

Kamuoyunun tepkisini çeken film, pek çok eyalette gösterilemez ya da gösterime geç girer. Bu nedenle filme yeni sahneler ve ön jeneriğine bir yazı eklenir: “*Bu film ABD’deki çete yönetimini ve hükümetin kayıtsızlığını sergileyip suçlamaktadır. Peki siz bu konuda ne yapmayı düşünüyorsunuz?*”

Büyüyen ve Çürüyen Kent: Chicago

Gangsterler Amerikan ekonomisinin, hukukunun aksayan yönlerinden faydalanarak tıpkı türün filmleri gibi birdenbire peyda olmuşlardır. Chicago’da konumlanan gangsterlerin anlatılması bakımından kent, türün filmleri içinde ayrı bir önem taşır. Chicago, Amerika’da 1900’lerin başında çok hızlı büyüyen kentlerden biridir ve bu büyümeye bağlı olarak değişimler geçirmiştir. Chicago’nun geçirdiği kentsel dönüşüm, 1920’li yıllarda, Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümünce inceleme altına alınmıştır. Chicago’daki mekansal büyüme rakamlara döküldüğünde karşılaşılan sonuç hayret uyandırıcıdır. 1830’da şehrin bulunduğu bölge, 12 evden oluşan bir köy ve nüfusu 100’ü aşmayan köy dışı üç yerleşmeden ibarettir. Bu tarihten 1930’a kadar geçen 70 yıl içinde kent 31 kat büyür ve 1930 yılında nüfus 3.373.753’e çıkar (Tuna, 1987, 61-62).

Chicago, sanayileşme ile hız kazanan uluslararası göçün de etkili olduğu hızlı bir büyüme yaşamaktadır. Göç ederek Chicago’ya gelen gruplar, kentte belirli bölgelerde ikamet etmektedirler. **Louis Wirth**, 1928 tarihli *Getto* isimli araştırmasında Chicago’nun mahallelerini ayrıntılı biçimde analiz eder ve getto kavramının ilk bilimsel tanımlamasını yapar.

“Getto” sözcüğü Venedik’te bir Yahudi semtinin isminden gelmektedir. Kavram, ilk kez Avrupa’da Yahudilerin kendi istekleriyle belli mahallelerde yoğun olarak ikamet etmeyi seçmeleri sonucunda ortaya atılmıştır. **Wirth**, Avrupa gettoları ve Amerika’daki getto oluşumları arasında ilişki kurmuş; Avrupa’daki Yahudi gettolarını “zorunlu”, Amerika’daki Yahudilerin, İtalyanların, Çinlilerin ya da diğer toplulukların oluşturduğu gettoları ise “gönüllü” olarak tanımlamıştır (aktaran: Çetin, 2012, 171).

“Chicago Okulu” olarak bilinen Chicago Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, göçmenlerin şehrin belli yerlerinde konumlanmaları üzerinde önemle durmuştur. Okulun önemli isimlerinden **Burgess** ile **McKenzie**, şehri, merkezi iş ve ticaret bölgesi olan ve halkalar şeklinde genişleyen bir model şeklinde ele almış ve bu modele “Boğa Gözü” ismini vermişlerdir. Bu modelde, iş merkezleri şehrin motor dairesini oluşturmuştur. Bu bölgeyi çevreleyen halkada ise “nüfus ve arazi kullanımının kaygan ve değişken olduğu geçiş bölgesi” görülmektedir ki bu bölge ağırlıklı olarak Çin mahallesi, Küçük Sicilya, göçmen ve sanatçı mahallelerinden oluşur. Bu ucuz işgücü pazarının dışında, daha yüksek ücretli işçilerin yaşam alanları, ardından orta üst sınıfın konut alanları ve banliyöler gelmektedir (Serter, 2013, 71). Bu bölgeler üzerinden şehir ırksal, mesleki ve kültürel bir ayrılaşmaya maruz kalmaktadır. Chicago Okulu Yahudiler dışında İtalyanlar, Polonyalılar, İrlandalılar, Porto Ricolular, Meksikalılar gibi azınlıklar üzerine de incelemeler yapar (Öztürk, 2007, 366). Bu gruplar arasından çete suçları açısından İtalyanlar (özellikle Sicilyalılar) öne çıkmaktadırlar. Dönemin filmlerinde de Sicilya kökenli gangsterler üzerinde durulur.

Öne Çıkan Filmler

1930'lu yılların öne çıkan gangster filmleri, İtalyan göçmenlerin kendi mahallelerindeki yaşamlarını, işsizlik ve fakirlikle mücadelelerini, içki yasağını, genç erkeklerin suç dünyasıyla adım adım temas etmelerini, bu anti-kahramanların kadınlarla ilişkilerini, yeraltı dünyasının lideri konumuna yükselmelerini ve çete savaşlarını konu almaktadır.

Doorway to Hell (Archie Mayo, 1930) filminde genç ve acımasız çete lideri Louie Lamarr, gazetelerde “yeraltı dünyasının Napolyon”u şeklinde anılır. Filmde Louie'nin tekinsiz kariyerinin son yıllarına odaklanılır. Karanlık işlerden zengin olan çete lideri, Doris adlı genç bir kadınla evlenerek emekli olur; otobiyografisini yazmak ve golf oynamak için Florida'ya yerleşir. Öte yandan Chicago'da sular durulmaz ve Louie'nin şehre dönmesi için planlar yapılmaya başlanır. Erkek kardeşinin düşmanları tarafından kaçırılması ve ölmesi, Louie'nin arkasında bıraktığı suç dünyasına dönmesine sebep olur. Filmin isminden de anlaşıldığı gibi bu dünyanın tek kapısı vardır, o da cehenneme açılmaktadır.

Doorway to Hell

Little Caesar (Mervyn LeRoy, 1931) filminde de yine bir tarihsel karaktere, Roma İmparatoru Sezar'a benzetilen bir gangster karaktere yer verilir. *Little Caesar* bir roman uyarlaması olup **Caesar Enrico “Rico” Bandello** ve arkadaşı **Joe Massara**'nın suç yaşamını konu alır. Chicago'ya yerleşen Joe dansçı olmak isterken arkadaşı Rico, Sam Vettori'nin çetesine katılır. Joe çeteden uzak durmaya çalışsa da giderek güç kazanan Rico, onu yeraltı dünyasının içine çekmeye çalışır.

Diğer yandan Joe'nun dans partneri ve kız arkadaşı Olga, Rico'nun aleyhine polisle iş birliği yapmaktadır. Bu süreç, Rico'nun Çavuş Flaherty tarafından bir reklam panosunun arkasında vurularak öldürülmesiyle sonuçlanır.

Little Caesar

Little Caesar ile aynı yıl gösterime giren *The Public Enemy* (William Wellman, 1931) yine bir gangstere, **Tom Powers**'ın yaşam öyküsüne odaklanmaktadır. Tom, ağabeyi Mike'in tüm karşı çıkmalarına ve durumu annelerinden gizlemeye çalışmasına rağmen adım adım suç dünyasının içine sürüklenen bir gençtir. 1920 yılında Tom ve arkadaşı Matt, bira üretip satarak zenginleşirler; Kitty ve Mamie adlı genç ve güzel kızlarla birliktelik yaşamaya başlarlar. Tom, ne yaparsa yapsın ağabeyi ve annesini kazandığı parayla etkilemekte ve onların desteklerini kazanmakta başarılı olamaz. Bu sırada çete savaşları alevlenmeye başlar. Matt'in vurulmasının ardından daha da hırslanan Tom, aynı kaderi yaşamaktan kurtulamaz.

Al Pacino'ya büyük ün kazandıran yeniden çevrimi (1983) popülerliğine bir parça gölge düşürse de 1932 tarihli *Scarface* (Howard Hawks ve Richard Rosson), sinema tarihinin en önemli gangster filmlerindedir. Bu filmde Antonio "Tony" Camote'nin çetesinin yükselişinin, polis ile mücadelesinin ve çöküşünün yanı sıra Tony'nin ailesi, özellikle de kız kardeşi ile olan ilişkisi anlatılmaktadır. Kız kardeşinin eşini bir yanlış anlaşılma sonucu öldüren Tony, kendini kale gibi evine kapatarak polis ile çatışmaya girer ve diğer filmlerin ana karakterlerin kaderine benzer şekilde o da vurularak ölür.

1930 yılından itibaren arka arkaya çekilen bu filmler, türün klişeleri, ikonografisi, anti-kahramanları ve sinematografisi üzerinde belirleyici olur. **Little**

Caesar, *Scarface* ve *The Public Enemy*, Ulusal Film Heyeti tarafından kültürel, tarihî ya da estetik açıdan önemli olmaları nedeniyle Kongre Kütüphanesi'nde korunmak üzere seçilmiş az sayıda film arasındadır. 1930'ların diğer önemli gangster filmleri ise *G Men* (William Keighley, 1935), *Beast of the City* (Charles Brabin, 1932), *Angels with Dirty Faces* (Micheal Curtiz, 1938), *King of the Underworld* (Lewis Seiler, 1939), *The Mayor of Hell* (Mayo ve Curtis, 1933), *The Roaring Twenties* (Raoul Walsh, 1939), *Dead End* (William Wyler, 1937), *The Last Gangster* (Edward Ludwig, 1937) ve *The Little Giant* (Roy Del Ruth, 1931) şeklinde sıralanabilir.

Scarface

Küçük Sicilya'nın Anti-Kahramanları

Gangster filmlerinin birçoğunun ana karakterleri olan İtalyanlar (Katolik mezhebenden Sicilyalılar), özellikle 1900-1915 aralığında, Güney ve Doğu Avrupa'dan Amerika'ya göç eden 13 milyon civarında göçmenin önemli bölümünü oluşturmaktadır. Amerikan rüyasına kapılan İtalyan göçmenler, yeni ülkelerinde daha düşük ücretle çalışmaya razıdırlar; öte yandan kendi kentlerde kendi mahallelerinde dışa kapalı şekilde yaşarlar, geleneklerini sürdürürler ve Amerikan kültürüne uymak istemiyormuş gibi görünürler (Amerikan Tarihinin Ana Hatları, 1951) İtalyan mahallelerindeki yaşam, göçmenlerin ana vatanlarındaki davranışlarını sürdürmeleri, aile içi ilişkileri, ataerkillik, kadınların edilgen konumları ve erkeklerin buhran döneminin ekonomik koşulları ve ırkçılık gibi sebeplerle suça sürüklenmeleri "gang" filmlerinde sık karşılaşılan konular arasındadır. *Doorway To Hell* filminde Lou Ricarno, tüm çabalarına rağmen para ve iktidar hırsına kapılan kardeşini suç dünyasından uzak durmaya ikna edemez.

Scarface filminde Tony Camonte, aşırı derecede gözettiği kız kardeşinin metres hayatı yaşadığı endişesine kapılır ve bir yanlış anlama sonucu genç kadının kocasını öldürür. Sicilya'ya özgü yaşanan namus cinayetleri, kan davaları; İtalyan gettolarında ve çetelerin içinde sürmektedir.

Chicago Okulu'ndan sosyolog **Frederic Thrasher** 1927 tarihli *The Gang* (Çete) isimli çalışmasına göre, çağdaş çetelerin sayıları üç kişiden binlerce kişiye büyük bir değişim göstermektedir ve çoğunluğu ergenlik çağında, altı yaşından, elli yaşına kadar üyeye karşılaşılabılır. **Thrasher** bu çalışmasında alt sınıfların diğer toplumsal sınıflara kıyasla daha fazla suç işlemeye eğilimli oldukları üzerinde durur (aktaran: Jankowski, 2020, 97). Saptamaları, filmlerin gangster temsilleriyle paralellik göstermektedir. Yazarın çocuk çeteler üzerine yorumları, *The Public Enemy* filminde karşımıza çıkmaktadır. Filmde Tom Powers karakteri ve yakın arkadaşının mahalle içinde çok küçük yaşta ufak hırsızlıklarla suça başladıkları anlatılır. Mahallede pek çok kişi organize suçların içindedir. Çocuklar yavaş yavaş bu kişilerin kontrolüne girerler. Öte yandan filmler –*The Public Enemy*'de yanlış yola sapmış Tom'un, ağabeyinin önünde öldürülmesi gibi– bu erken dönem anti-kahramanlarının cezalandırılmalarıyla sona erer. Dolayısıyla, 1930'ların başında çekilen bu filmlerin ahlaki değerleri ters yüz etme konusunda belli bir seviyeden öteye gitmediği ileri sürülebilir.

Amerika'da "Cosa Nostra" (Bizim Şeyimiz) olarak adlandırılan mafya örgütünün ulusal çapta bir güç oluşu 1920'lere rastlamaktadır. Fuhuş, kumar ve içki kaçakçılığı, örgütün işlediği suçların başlıcalarıdır (Kakıncı, 1993, 20 ve 24). Özellikle de içki yasağı, örgüte büyük saygınlık ve güç kazandırır. Yaklaşık yüz yıl süren kışkırtmalardan sonra alkollü içkilerin üretim, satış ve taşınmasını yasaklayan 18. Anayasa Değişikliği, 1919 yılında kabul edilmiştir. İçki Yasağı, yasadışı içki içilen binlerce mekânın (*speakeasy*) ortaya çıkmasına neden olur ve giderek daha kârlı hale gelen içki kaçakçılığını (*bootlegging*) yaratır ([Amerikan Tarihinin Ana Hatları](#)) İçki yasağına rağmen İtalyan gettolarında neredeyse her hane kendi içkisini yapmaktadır. Bu üretim, adım adım yasa dışı bir iş kolunun kapısını açar. Irkçılık ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları için eğitim almaya ya da işçi olarak düşük ücretle çalışmaya gönülsüz yaklaşmaya başlayan göçmenler, yasa dışı işlerle zenginleşirler (Kakıncı, 1993, 20 ve 24). Bu durum *The Public Enemy* filminde tüm gün çalışıp akşam da okula giden erkek kardeşini eleştiren Tom karakterinin şu sözleriyle daha net anlaşılabilir: "Okula gitmekle meşgul. Nasıl fakir olunacağını öğreniyor."

Filmlerin ana mekânları arasında İtalyan Mahallesi önde gelmektedir. **Harvey Zorbaugh** 1929 tarihli *The Gold Coast and the Slum* (Gold Coast ve Kenar Mahalleler) isimli çalışmasında, Chicago kentinin aşağı kuzey kesiminde doğal mekân olarak adlandırdığı altı yerleşimi inceler. Bunlardan biri de “Küçük Sicilya”dır. Diğer adı da “Küçük Cehennem” olan yerleşim yeri, 20. yüzyılın başlarında İtalyanların sahiplendiği bir mahalledir. Burada ikamet edenlerin büyük kısmı ana vatanlarındaki yaşayışı, gelenek ve görenekleri, Akdeniz’e özgü yoğun aile bağlarını sürdüren Sicilyalılarıdır. Akdeniz kültürü, gangster filmlerinde de etkisini belirgin şekilde hissettirir. Diğer yandan suça bulaşan gençlerin babaları görünür değildir. Baba otoritesinin eksikliği, suç işlemenin nedenlerinden kabul edilebilir. Bu eksiklik aynı zamanda, göçmenlerin yabancı bir ülkede *yetim* kalışları şeklinde bir metafor olarak yorumlanabilir. Anneler ile olan ilişkileri ise kuvvetlidir. Anneler çocuklarının suç işlemelerini istemezler, ancak onları durdurabilecek güce sahip değildirler. Anne karakterleri giyimleri, davranışları ve aksanları açısından İtalyan kimliklerini çocuklarına kıyasla belirgin şekilde ortaya koyarlar. Bununla birlikte filmler bütünüyle erkek egemendir. Genç kadınlar saç ve makyajları, pırıltılı giysileri ve mücevherleriyle metalaştırılırlar. Kadınlara fazla önem vermeyen çete liderleri ve üyeleri onları birer süs eşyası gibi yanlarında taşırlar. *The Public Enemy* filminde ilk sevgilisine kölesiymiş gibi davranan Tom, sinirlendiği zaman genç kadının yüzüne bir greyfurt fırlatacak kadar ileri gider. Sözel ve fiziksel şiddet ve baskı yalnızca eş ve sevgililere değil, aile üyesi olan genç kadınlara da uygulanmaktadır.

Filmlerde gangsterler hırslı, ikiyüzlü, şiddete meyilli, gelenekçi, ataerkil ve kibirli karakterler olarak temsil edilirler. Para kazanmakla yetinmeyen bu karakterler, suç lideri olmak hevesiyle çete savaşlarına girerler. Karakterlerin çocukluk ve ilk gençliklerinde yaşadıkları ötekileştirme ve maddi sıkıntıdan doğan çaresizlik, suçtan başka şanslarının olmadığı düşüncesine kapılmalarına neden olmuştur. Bu düşünce nedeniyle her geçen yıl daha da hırslanırlar. Türün filmlerinde yalnızca erkekler değil, çoğu kez kadınlar da hırslı karakterler olarak temsil edilmiştir. *Scarface* filmindeki Cesca karakteri ve *Doorway to Hell* filmindeki Doris karakteri gibi kadınlar, çekiciliklerini ve güzelliklerini kullanarak gangsterlerin şiddet suçları işleyerek elde ettikleri para ve güce ortak olurlar. Bu, onların erkek egemen dünyada hayatta kalmalarının tek yolu gibi gözükmektedir.

Fakirlik sadece göçmenlere özgü değildir. Amerikan halkının büyük çoğunluğu 1920'li yıllarda fakirleşmiş, savaş döneminin refah ortamını arar olmuştur. Halk, yazılı basından takip ettikleri gangsterlerin fakirlikten zenginliğe uzanan hayat hikâyelerini ilgiyle izlemeye başlamıştır. Kötü üne sahip gangsterler, harap dairelerden zengin evlere, pahalı giysilere, güzel kadınlara, değerli mücevherlere, şatafatlı partilere uzanan heyecan dolu bir yaşam sürmektedir. İnsanlar onlardan çekinir, ama bir yandan da saygı duyar ve özenir. Halkın suç liderlerine ve çetelere olan ilgisi ve bu durumun medyaya yansımaları, türün filmlerini popüler hale getirmiştir. Filmler, yüksek bütçeli A tipi filmlerin arkasından gösterilen düşük bütçeli yapımlardır. Buna rağmen türün seyirci sayısı ve çekilen filmler, 1930'ların ortalarına kadar katlanarak artar. **Humphrey Bogart, James Cagney, Edward G. Robinson** gibi birçok oyuncu da başrol oynadıkları “gang” filmleriyle birkaç yıl içinde büyük şöhret kazanırlar.

İtalyan, Yahudi ve İrlandalı “yasa dışılar”, yer altı dünyasını kurarlarken medyanın ve siyasetçilerin desteğini almayı da başarmıştır. Yazılı basın, gangsterleri her geçen gün daha da kahramanlaştırmaktadır (Kakıncı, 1993, 30-32). Bu durum filmlere de yansımıştır. *Little Caesar* filminde Rico, baş sayfada resmi çıktığı için 10 adet gazete satın alırken vurulur. *Doorway to Hell* filmi, baskı makinelerinin görüntü ve sesleriyle açılır. Makinaların sesleri, türün filmlerinin temel ikonografik unsurlarından olan makinalı tüfeklerin seslerine benzetilir. Bu metafor, suçu yücelten basının çeteler kadar suçlu olduğuna işaret etmektedir. Aynı filmde çete lideri Lou Ricarno'nun erkek kardeşinin okuduğu askeri okulda subaylarla birlikte öğle yemeği yemesi, dönemin suçlularının kazandıkları gücün somut bir göstergesidir.

Sonsöz

Basının ve halkın gangsterlere olan ilgisinin azalmaya başlamasıyla, gangster filmleri –on yıllar sonra *Baba* (The Godfather, Francis Ford Coppola, 1972) filmi ile tekrar popülerlik kazanıncaya kadar– tarihe karışır. Bu ilgi kaybının en büyük nedenlerinden biri de ekonomideki düzelme ve yeni başkan **Roosevelt**'in “Yeni Düzen” adı verilen programının yarattığı güven ve iyimserlik havasıdır ([Amerikan Tarihinin Ana Hatları](#)). Bu gelişmeler sonucunda filmlerde özellikle 1933 yılından

itibaren FBI, polisler ve yasa adamları kahramanlaştırılmaya başlarken; birkaç yıl öncesinin anti-kahramanları olan gansterler “kötü adam” konumuna düşerler.

1930’ların sonlarında gangsterlerin toplum içinde eski güçlerini ve şöhretlerini yitirmeye başlamaları, ilginin kanun adamlarına yönelmesine neden olur. Böylece 1930’ların en popüler türlerinden olan “gang” filmleri 1940’larda yerini, başkarakterlerin dedektiflerden oluştuğu daha stilize bir türe bırakır: Kara Film türüne. Öte yandan toplumsal, siyasi, ekonomik gelişmelerden büyük ölçüde etkilenen film türleri organik bir yapıya benzer şekilde doğup, gelişip, bir noktada sona erseler de süreç içerisinde yeniden popülerlik kazanabilmektedir. **Mario Puzo**’nun romanından uyarlanan ve **Francis Ford Coppola** tarafından ilki 1972 yılında çekilen **Baba** serisi, türün 1970’lerden itibaren bir kez daha gündeme gelmesine sebep olur. İlginç olan, modern “gang”leri anlatan yönetmenlerin de İtalyan asıllı olmalarıdır. **Coppola** dışında **Martin Scorsese** de **Arka Sokaklar** (Mean Streets, 1973), **Sıkı Dostlar** (Goodfellas, 1990) gibi filmlerinde çeteleşme ve eril şiddet temalarına odaklanacak; **Brian De Palma**’nın yönettiği 1983 tarihli **Scarface**, uyarlandığı 1932 tarihli filmin popüleritesini aşarak modern bir klasik haline gelecektir.

Kaynaklar

- Amerikan Tarihinin Ana Hatları* (1951) U.S. Embassy Ankara Website (<http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAAnaHatlar/Tarih.htm>) Son erişim tarihi: 22-09-21.
- Cormack, M. (1994) *Ideology and Cinematography in Hollywood, 1930-39*, Houndmills, Hampshire: Macmillan.
- Çetin, İ. (2012) *Kentsel Ayrışma ve Mekansal Kümelene Biçimleri*, İdealkent, Sayı 7 (Eylül).
- Jankowski, M. S. (2020) *Çeteler ve Toplumsal Değişim*, Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, Çeviri: Hamit Ölçer, Sayı: 3
- Kakıncı, T. (1993) *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Gangster Filmleri*, İstanbul: Bilgi.
- Karph, L. S. (1973) “The Gangster Film” *The American Cinema*, Ed: Staples E .D. Washington: Voice of America Forum Series.
- Schatz, T. (2008) “Hollywood: Stüdyo Sisteminin Zaferi”, *Dünya Sinema Tarihi*, Ed: Smith, G. N., İstanbul: Kabalcı.
- Serter, G. (2013) *Chicago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram, Planlama*, 23 (2).
- Teksoy, R. (2005) *Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi*, İstanbul: Oğlak Bilimsel Kitaplar.

- Tuna K. (1987) Şehirlerin Ortaya Çıkış ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik bir Deneme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Öztürk, M. (2003) Vahşi Kapitalizmin Yükseliş Tarihi: Gangster Filmleri, Hürriyet Gösteri.
- Öztürk, M. (2007) Sinemasal Kentler, İstanbul: Don Kişot Güncel Yayınlar.